

УДК 342.51

А. А. Стародубцев

ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ СТАЖУВАННЯ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Уточнено поняття стажування в органах внутрішніх справ та визначено порядок його здійснення.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства все гостріше постає проблема забезпечення надійності функціонування всіх ланок державної влади. Це в повній мірі стосується органів і підрозділів внутрішніх справ, на які покладено почесне, але водночас відповідальне й непросте завдання захисту суспільства від злочинних посягань. Успішне виконання цього завдання безпосередньо залежить від готовності й спроможності кожного працівника на належному рівні виконувати свої професійні обов'язки. Щороку лави органів і підрозділів внутрішніх справ поповнюються тисячами молодих працівників, які приходять на зміну старшому поколінню правоохоронців. Нерідко їх адаптація до умов службової діяльності проходить непросто, про що свідчить досить висока кількість звільнених на першому році служби, порушень дисципліни й законності, недостатня результативність роботи деяких молодих працівників.

Так, керівники практичних органів на місцях здебільшого нарікають на низький рівень професійної підготовки молодих спеціалістів. Причина такого стану – відсутність у молодих людей навичок практичної роботи й недостатній життєвий досвід. Тому вони допускають грубі порушення процесуальних норм і прорахунки в оперативній роботі. А ще – невміння діяти в екстремальних ситуаціях стало причиною непоправних трагічних наслідків. Зокрема, лише торік під час виконання службових обов'язків 20 працівників міліції загинули й 189 стали інвалідами. Чи можна з цим змиритися? Очевидно, що ні [1, с. 2]. При цьому досвід проведення стажування курсантів і слухачів відомчих навчальних закладів системи МВС України свідчить, що проходження цього виду професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ помітно впливає на подальше професійне самовизначення курсантів і слухачів, що й зумовило написання цієї статті, метою якої обрано уточнення поняття стажування в органах внутрішніх справ та визначення порядку його здійснення.

Проблеми проходження стажування в органах системи МВС України свого часу були висвітлені у працях В. Б. Авер'янова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, О. К. Безсмертного, Ю. П. Битяка, І. Г. Голосніченка, В. А. Гуменюка, Є. В. Додіна, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Л. В. Коваля, А. Т. Комзюка, Я. Ю. Кондрат'єва, О. В. Лавриненка, О. І. Остапенка, В. П. Петкова, О. П. Рябченко,

О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученка, В. І. Щербини, проте низка питань залишилась усе ще невирішеними. Таким чином, необхідність спеціального дослідження проблем порядку проходження стажування в органах внутрішніх справ спричинена як сучасним станом загальної та відомчо-юридичної правової науки, так і програмними засадами здійснюваного в органах, службах і підрозділах внутрішніх справ реформування.

Основна функція практичної підготовки в органах, службах та підрозділах внутрішніх справ України – організація й проведення відпрацювання навчального матеріалу та формування в осіб рядового та начальницького складу вмінь та навичок щодо застосування знань на практиці, їх самостійного розширення й поглиблення [2, с. 151; 3, с. 153]. Відтак, важливе значення для практичної підготовки висококласного персоналу органів системи Міністерства внутрішніх справ має послідовне наближення характеру навчальної діяльності до специфіки роботи майбутнього фахівця, посилення зв'язків навчального закладу з діяльністю органів внутрішніх справ, систематичний аналіз їх працівниками рівня підготовки молодих спеціалістів та постійна співпраця з навчальними закладами з метою вдосконалення навчального процесу, оперативного внесення змін у його організацію, навчальне, методичне та наукове забезпечення [4, с. 51].

Відповідно до Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 13.04.2012 № 318, який зареєстрований в Мінюсті України 08.05.2012 № 728/21041 [5], стажування – це вид навчання, який здійснюється з метою набуття працівниками ОВС практичних навичок і вмінь для виконання функціональних обов'язків на займаній посаді, перед призначенням на нову посаду або при перепризначенні в іншу службу. На нашу думку, з означеним визначенням можна погодитись. Це Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України розроблено відповідно до Конституції України [6], законів України «Про освіту» [7], «Про професійно-технічну освіту» [8], «Про вищу освіту» [9], «Про міліцію» [10], «Про фізичну культуру і спорт» [11], «Про професійний розвиток працівників» [12], Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затвердженого Указом Президента України від 06.04.2011 № 383/2011 [13], Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 29.07.1991 № 114 [14] (зі змінами).

Правове регулювання проходження стажування у підрозділах системи МВС України – це специфічний вплив, здійснюваний правом як особливим нормативним інституційним регулятором. Своєрідність правового регулювання полягає в наступному: 1) воно згідно зі своєю соціальною природою є таким різновидом соціального

регулювання, який має цілеспрямований, організований за своєю спрямованістю результативний характер; 2) здійснюється за допомогою цілісної системи засобів, реально відображаючи саму матерію права як нормативного інституційного утворення регулятора. Правове регулювання віддзеркалює так звану динамічну сутність права, забезпечує державну врегульованість управлінських відносин у сфері практичного навчання і стажування особового складу органів, служб і підрозділів внутрішніх справ, починаючи від формування загальних правових установлень і закінчуючи їх безпосереднім втіленням в індивідуальній поведінці учасників цих відносин. Загальноправове регулювання полягає в упорядкуванні, організації державно-управлінських відносин шляхом прийняття, зміни, доповнення чи відміни правових норм, а рівно визначення сфери їх дії в просторі, у часі і за колом осіб. Воно здійснюється правотворчими органами, кожний з яких приймає нормативно-правове рішення і вводить його в дію у межах своєї компетенції. Індивідуальне правове регулювання виявляється в конкретизації існуючої правової норми стосовно певного кола учасників упорядкованих державно-управлінських відносин, у прийнятті владного рішення щодо винних. У необхідних випадках воно здійснюється будь-яким уповноваженим на те державним органом, громадським утворенням чи посадовою особою, які організують реалізацію норм права. Обидва означені різновиди правового регулювання нормативні в тому плані, що спираються на норми права, функціонують за допомогою і на основі цих норм [15, с. 62].

Професійна підготовка рядового і начальницького складу міліції – це організований, безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань. За складних умов сьогодення працівники органів внутрішніх справ, безумовно, повинні мати достатній рівень теоретичної й практичної підготовки, постійно працювати над підвищенням свого професійного рівня, вивчати та досконало знати нормативно-правові акти, які регламентують службову діяльність органів внутрішніх справ.

Як зазначає О. І. Петров, важливість стажування в навчальному процесі з підготовки кадрів для органів, служб і підрозділів полягає у тому, що вона є необхідним етапом, ланкою їх професійної освіти й має на меті поглиблення обраної слухачами чи курсантами спеціалізації [16, с. 256–257]. Стажування, підкреслює М. С. Єгоров, як заключний етап навчання, сприяє поглибленню спеціалізації, вимагає до себе пильної уваги та постійного удосконалення методики її організації й проведення, оскільки рівень розвитку у майбутніх спеціалістів творчих здібностей, ступінь оволодіння ними методами самостійного набуття знань та умінь їх застосовувати в постійно змінюваних умовах діяльності стає основним критерієм оцінки якості навчання й виховання [17, с. 18]. Важливість стажування особового складу органів, служб і підрозділів має двох

аспектний склад: 1) у процесі проведення цієї організаційно-правової форми підготовки персоналу для органів системи МВС працівники набувають практичні уміння й навички, необхідні для високоякісного виконання правоохоронно-правозахисно-забезпечувальних функцій і завдань; 2) під час проходження служби в органах внутрішніх справ кожна особа рядового чи начальницького складу була, й іноді неодноразово, у ролі стажиста.

Так, згідно з п. 2.3 Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України начальники (керівники) усіх рівнів персонально відповідають за стан роботи з організації професійної підготовки підлеглого особового складу на рівні, який забезпечує успішне виконання працівниками оперативно-службових завдань. Кожен начальник (керівник) зобов'язаний забезпечити підлеглим працівникам належні умови для навчання, уживати заходи для створення, розвитку та вдосконалення навчально-матеріальної бази, брати безпосередню участь у проведенні занять.

Відповідно до Методичних рекомендацій про організацію роботи з молодими фахівцями по закріпленню їх на службі в органах внутрішніх справ України [18] відповідальність за стан роботи з молодими фахівцями покладається на керівників відповідних органів, підрозділів внутрішніх справ та їх заступників по роботі з персоналом. Керівники органів, підрозділів внутрішніх справ зобов'язані створювати оптимальні умови для адаптації молодих фахівців у колективах, підвищення їх майстерності та забезпечення належних побутових умов. У кожному органі, підрозділі внутрішніх справ, де працюють молоді фахівці, розробляються та затверджуються окремі щорічні плани по роботі з ними, в яких визначаються окремі заходи щодо професійного становлення, виховної роботи, морально-психологічної підготовки та соціально-правового захисту. У кожному органі, підрозділі внутрішніх справ щоквартально розглядаються на оперативних нарадах у керівника органу питання роботи з молодими фахівцями. Ці питання не рідше як один раз на рік виносяться на розгляд колегій ГУМВС, УМВС, УМВСТ. З метою вивчення найбільш ефективних форм, методів і засобів виховання молодих працівників, впровадження новітніх наукових розробок та позитивного досвіду роботи в цій сфері ГУМВС, УМВС, УМВСТ та вищі навчальні заклади МВС України організують роботу постійно діючих семінарів. До роботи семінарів залучаються керівники органів внутрішніх справ та їх заступники з кадрового забезпечення, провідні науковці вищих відомчих навчальних закладів. Порядок та умови стажування на посаді працівником органів внутрішніх справ визначаються керівником органу внутрішніх справ. Метою стажування будь-якого виду є формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь і навичок, отриманих працівниками органів внутрішніх справ у результаті теоретичної підготовки.

До основних завдань стажування будь-якого виду слід віднести:

1) підготовку працівника органів внутрішніх справ до заміщення конкретної посади в підрозділі внутрішніх справ;

2) отримання та накопичення передового досвіду управлінської діяльності;

3) визначення стратегічної програми майбутньої службової діяльності та конкретних планів найближчих дій;

4) випробування працівника органів внутрішніх справ із погляду доцільності та можливості його просування по службі – здійснення службової кар'єри.

Усі види стажування мають обов'язково включати: теоретичну підготовку; роботу з нормативно-правовою та іншою документацією, підготовку аналітичних матеріалів і проєктів нормативних актів із відповідним обґрунтуванням; набуття професійних і ділових навичок; безпосереднє виконання службових обов'язків на певній посаді; вивчення досвіду роботи підрозділу внутрішніх справ, у якому здійснюється стажування; участь у нарадах, семінарах, ділових зустрічах тощо. Усі види стажування мають індивідуальний характер і передбачають самостійне виконання посадових службових обов'язків. Форми практичного оволодіння методами й прийомами запропонованої службової діяльності різноманітні. Основними з них можуть бути: а) виконання посадових обов'язків на посадах органу внутрішніх справ, функціональні повноваження яких відповідні потребам особи, яка проходить стажування; б) набуття спеціальних теоретичних і практичних навичок, умінь і знань у наукових установах, на підприємствах, в установах та організаціях різних форм власності, у тому числі й закордонних; в) формування та розвиток професійних умінь і ділових якостей під час виконання посадових обов'язків у структурних підрозділах органів виконавчої влади; г) участь у заходах моніторингового чи експертного характеру (оперативне вивчення обстановки й уживання заходів на місцях, інспекції, перевірки, контроль тощо); д) вивчення закордонного досвіду тощо. Будь-яке стажування мусить завершуватися підбиттям підсумків і оцінкою рівня набутих умінь, навичок і знань незалежно від виду та форми.

Ефективність будь-якої соціальної діяльності визначається через ступінь досягнення її кінцевої мети [19, с. 112]. У зв'язку з тим, що метою професійної підготовки особового складу органів, служб і підрозділів внутрішніх справ є підготовка фахівців високого ґатунку в різних сферах правоохоронної діяльності держави, то конкретним способом операціоналізації категорії «мета» в цьому випадку є розробка й теоретичне обґрунтування дієвої моделі спеціаліста. Наявність моделі як дослідницького інструменту дозволяє конкретно судити про ступінь сформованості діяльності спеціаліста правоохоронної справи за певними чітко зафіксованими характеристиками. Відтак, якість діяльності особи рядового чи начальницького складу, виражену в ступені досягнення цілей її професійної підготовки, слід розглядати у ролі інтегрального кри-

терію ефективності всієї навчально-виховної діяльності відомчих навчальних закладів, в тому числі й практичної підготовки та стажування слухачів і курсантів у базових підрозділах ОВС України.

Стажування працівників ОВС, і насамперед тих, хто включений до кадрового резерву, має стати органічною складовою проходження служби в органах внутрішніх справ. У науковій літературі визнається, що в основу організації стажування працівників органів внутрішніх справ доцільно покласти наступний принцип – чим вище підіймається працівник органів внутрішніх справ у посадовій ієрархії, тим більше часу в загальній тривалості його навчання має складати стажування. Сформована практика проведення стажування працівників органів внутрішніх справ орієнтується, в основному, на короткострокове стажування, що має переважно ознайомлювальний характер. У цілому, доцільно встановити диференційовані терміни стажування для конкретних категорій посад працівників ОВС у зв'язку з характером професійної діяльності на займаних посадах і стажем проходження служби в ОВС.

Список літератури: 1. Гулевич М. Сергій Покпов : «Готуватимемо працівників міліції, а не юристів широкого профілю...» / Микола Гулевич, Іван Кулеха // Міліція України. – 2011. – № 5–6 (167–168). – С. 2–3. 2. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : науково-практичний посібник / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с. 3. Яворська Г. Х. Форми організації практичних занять і самостійної роботи курсантів / Г. Х. Яворська // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1998. – № 1. – С. 153–155. 4. Негодченко О. В. Удосконалення практичної спрямованості навчального процесу закладів освіти МВС України / О. В. Негодченко // Стан та перспективи розвитку відомчої системи освіти і науки МВС України : матеріали наук.-практ. конф. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С. 50–55. 5. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 13.04.2012 № 318, зареєстр. в Мін'юсті України 08.05.2012 за № 728/21041 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>. 6. Конституція України : від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 7. Про освіту : закон України від 23.05.1991 № 1060-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451. 8. Про професійно-технічну освіту : закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 32. – Ст. 215. 9. Про вищу освіту : закон України від 17.01.2002. № 2984-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 8. – Ст. 327. 10. Про міліцію : закон України від 20.12.1990 № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20. 11. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>. 12. Про професійний розвиток працівників : закон України від 12.01.2012 № 4312-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17/ed20120413>. 13. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : затв. Указом Президента України від 06.04.2011 № 383/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383/2011>. 14. Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом

органів внутрішніх справ України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.1991 № 114 // Збірник нормативних актів України з питань правопорядку / уклад. : В. Г. Слободянюк, В. П. Лисюченко. – К., 1993. – 507 с. **15.** Нижник Н. Р. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе / Н. Р. Нижник. – Киев : НАН Украины, 1995. – 206 с. **16.** Петров А. И. Стажировка слушателей как фактор углубления избранной специализации / А. И. Петров // Материалы совещания-семинара. – Горький, 1988. – С. 256–258. **17.** Егоров Н. С. Новые конституции и деятельность вузов / Н. С. Егоров // Правоведение. – 1978. – № 6. – С. 16–22. **18.** Про впровадження методичних рекомендацій про організацію роботи з молодими фахівцями по закріпленню їх на службі в органах внутрішніх справ : розпорядження МВС України від 31.05.2002 № 4964. – К., 2002. – 15 с. **19.** Кудрявцев И. С. Эффективность правовых норм / Кудрявцев И. С., Глазырин В. В. – М. : Юрид. лит., 1980. – 280 с.

Надійшла до редколегії 16.06.2012

Уточнено поняття стажировки в органах внутренних дел и определен порядок его осуществления.

The concept of internship is specified in the organs of internal affairs and the order of its realization is specified.

УДК 349.422:349.6

О. М. Шуміло

ДОГОВІР КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИМОГ

Здійснено аналіз правового регулювання договору контрактації сільськогосподарської продукції за сучасних умов з урахуванням історико-правових аспектів його розвитку. Визначено поняття та юридичну природу договору контрактації. Запропоновано у процесі укладання та виконання брати до уваги вимоги щодо охорони та використання природних об'єктів, що будуть задіяні сільськогосподарськими товаровиробниками для його виконання.

Актуальність теми дослідження продиктовано тим, що договір контрактації сільськогосподарської продукції розглядається в кількох галузях права і відповідних нормативно-правових актах. Його регламентують Цивільний (ст. 713) та Господарський кодекси України (ст. 272–274). Він посідає чільне місце серед договірних відносин з реалізації сільськогосподарської продукції в аграрному праві України [1, с. 87]. З іншого боку, у зазначених нормативних актах не знайшли поки що свого відображення питання екологічної безпеки. У зв'язку зі зміною системи планів і договорів державної закупівлі сільськогосподарської продукції виникає нагальне питання щодо раціонального використання природних об'єктів, що задіяні виробниками при виконанні договорів контрактації. Тому